

BUZET I BUZEŠTINA

Skripta za 7. Istarski zavičajni kviz Krasna zemljo – Meraviglioso Paese

1. GEOGRAFIJA

Buzeština je naziv za sjeverni dio središnje Istre, koji obuhvaća gornji dio doline rijeke Mirne i okolnih brda oblikovanih u flišu (Siva Istra) te brdovitu vapnenačku visoravan Ćićarije (Bijela Istra). Područje Grada Buzeta graniči sa Slovenijom (Općina Koper), istarskim općinama Motovunom, Oprtljem, Lanišćem, Lupoglavom i Cerovljem te Gradom Pazinom. Teritorij Grada Buzeta ima površinu od 165 m². Područje Buzeštine vrlo je raznoliko i dinamično, a nadmorska visina kreće se od 10 m do preko 1000 m te je stoga i klimatska raznolikost velika, od mediteranske klime u dolini rijeke Mirne do kontinentalne klime u planinskom dijelu Ćićarije. Stari grad Buzet nalazi se na 150 m visokom brežuljku iznad doline rijeke Mirne, a sajmovi, koji su se od starine održavali subotom (najveći u rujnu) podno grada uz raskrižje cesta, bili su potkraj XIX. st. poticaj osnivanju i razvijanju novoga naselja Fontane u podnožju Buzeta. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, grad s okolicom broji oko 6000 stanovnika. Županijskim prometnicama povezan je s istočnom i zapadnom obalom Istre, a državnom je cestom povezan s graničnim prijelazom Požane.

2. POVIJEST

Buzet je naseljen od prapovijesti, a u antici je bio samostalna peregrinska zajednica Piquentum. Peregrin je naziv korišten u ranom Rimskom Carstvu da se označi slobodni provincijski stanovnik Carstva koji nije bio rimski državljanin (lat. *Peregre* = iz inozemstva). U prilog tome da je Buzeština bila naseljena od davnina govore prapovijesni ostatci kamenih predmeta nađenih u Golupskoj jami, Podrebarskoj špilji i još nekim drugim špiljama. Iliri su se ovamo doselili u brončano doba prapovijesti kada su na vrhovima brežuljaka počeli graditi naselja ograđena zidovima. Ovim su područjem od 177. g. do 476. g. vladali Rimljani, o tome svjedoče ostatci na području Fontane i Pintorije gdje su istražene rimske žarne nekropole te mnogi zavjetni žrtvenici i nadgrobni spomenici na Goričici i Fontani. Iz ranoga srednjega vijeka nalazimo ostatke kneževskog langobardskoga groba Brežac (VI. – VII. st.), nekropole iz VII. i VIII. stoljeća doseljenoga slavenskoga i barbariziranoga romanskoga stanovništva na Mejici, Zajčjem bregu kraj Mluna i Mejici kraj Drobežije.

Buzet je u VI. st. pod bizantskom vlašću, u to doba utvrđeno je mjesto (kula). Potkraj VIII. st. Istrom su zagospodarili Franci koji su u naš kraj uveli feudalni sustav. Radi zaštite franačkih posjeda podigli su se gradovi-utvrde čiji su gospodari postale njemačke obitelji. Otada su ostale poznate ruševine Crnoga Grada, Bijeloga Grada iznad Ročkoga Polja, te kaštela Petrapilosa u dolini rijeke Bračane. Na Rižanskoj skupštini 804. spominje se da je Buzet Bizantskomu Carstvu plaćao 20 dukata poreza. Iz doba nakon franačkog osvajanja Istre (IX. – X. st.) potječu nekropola ispod sjevernog bedema (lokalitet Podbastion) i grobovi južno od Mejice.

God. 1064. car Henrik IV. dodjeljuje ga istarskom markgrofu Ulriku, a Ulrikov ga sin, uz neke druge kule, 1102. poklanja akvilejskomu patrijarhu pod čijom je jurisdikcijom do 1421. godine. Od 1421. godine dio je venecijanskih posjeda u Istri i uključen je u sustav utvrda u sjevernoj Istri. Nakon razaranja Rašpora 1511. Buzet postaje sjedištem rašporskoga kapetana, a sve do propasti Venecije rašporski kapetan bio je jedan od najvažnijih obnašatelja venecijanske vlasti u unutrašnjoj Istri. Mlečani su za svoje vladavine još jače utvrdili grad, pojačane su zidine i izgrađena su kasnorenesansna Vela vrata te maniristička Mala vrata, izvedeni su komunalni zahvati: Mala šterna izvan Malih vrata, Fontik i skladište kraj župne crkve te je izgrađen niz gradskih palača i kuća obrtnika i trgovaca. U drugoj pol. XV. st. Turci su pljačkali okolicu Buzeta, ali grad nisu zauzeli. Nakon Uskočkoga rata u više se navrata obnavljaju gradski bedemi. Grad je ostao pod mletačkom vlašću do 1797. Nakon mira u Campoformiju s mletačkim je dijelom Istre pripao Austriji.

U XIX. stoljeću i početkom XX. st. u okviru narodnog preporoda provodila se borba za ravnopravnost hrvatskog naroda s drugim narodima na političkom, kulturnom, gospodarskom i prosvjetnom planu. Hrvati su preuzeli buzetsku općinu 1887. godine, a prvi njen načelnik bio je Fran Flego (prvi hrvatski načelnik u Istri i utemeljitelj Narodne stranke). Krajem XIX. stoljeća u Buzetu je bila otvorena i prva hrvatska škola. U Buzetu je početkom XX. stoljeća izgrađen Narodni dom pokraj staroga grada. U razdoblju do pada talijanske uprave taj je dom imao važno političko značenje. Njegova se izgradnja smatra vrhuncem narodnog preporoda u Istri. Buzet ostaje pod vlašću Austrije (zatim Austro-Ugarske) sve do kraja Prvog svjetskog rata kada vlast kao u ostatku Istre preuzimaju Talijani nakon Rapallskog ugovora 1920. godine. Buzeština je u tom razdoblju prolazila istu sudbinu kao i ostatak Istre (talijanizacija, stagnacija gospodarskog razvoja). Kapitulacija Italije 1943. godine izaziva sveopći narodni ustanak u Istri, pa tako i na području Buzeta i Buzeštine, a teritorij je u tom razdoblju pod njemačkom okupacijom sve do kraja rata. Prolaskom Romelovih ofenziva kroz mjesta sjeveroistočne Istre spaljena su brojna mjesta (Vranja, Brest, Studena, Mala i Vela Učka, Brgudac, Vodice, a najveći zločin počinjen je u Lipi gdje je pobijeno 280 civila).

Pariškim mirovnim ugovorom 1947. g. pripojen je, uz ostale istarske gradove i kvarnerske otoke, Hrvatskoj u okviru države Jugoslavije. Godine 1990. započinje borba za samostalnost i izdvajanje iz komunističke Jugoslavije. Dana 25. lipnja 1991. g. odlukom o suverenosti i samostalnosti RH i Deklaracijom o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske, Republika Hrvatska proglašena je suverenom i samostalnom.

3. GOSPODARSTVO

Plodno tlo pogodovalo je uzgoju vinove loze i proizvodnji vina, pa mnogobrojne vinske ceste povezuju veća i mala vinogradarska gospodarstva. Osim toga, gospodarstvo se temelji na stočarstvu po okolnim brdima i padinama Ćićarije, na drvnoj (Drvoplast d.d. Buzet; Jadran d.d.) i metalnoj industriji (Cimos d.d.) te poljodjelstvu (Agroprodukt d.d. Buzet). Buzet je dobro znan i po proizvodnji piva „Favorit“ u Buzetskoj pivovari (BUP). Na južnoj strani Buzeta nalazi se izvor Sv. Ivan: s njegovih prečistih voda krenula je 1930. g. izgradnja Istarskog vodovoda, a time i distribucija vode za gotovo cijelu Istru.

U novije doba razvija se turizam. U okolici Buzeta nalazi se središte ekstremnih sportova »Raspadalica«, s vlastitim kampom, ponuda koja uključuje paragliding, zmajarenje,

alpinizam, planinarenje, biciklizam i speleologiju. Između Buzeta i Motovuna nalaze se Istarske toplice – Lječilište sv. Stjepana razvilo se oko izvora ljekovite vode, a nudi fizikalnu terapiju, kozmetičke tretmane i mnoge sportske aktivnosti. Na Buzeštini razvijen je agroturizam, a najpoznatiji su gastronomski specijaliteti *tartufi*. U blizini je i željeznička postaja pruge Pula – Divača.

4. JEZIK

Hrvati su počeli naseljavati buzetsku kotlinu, okolne visove i Ćićariju, koju su istovremeno naseljavali i Slovenci, već u IX. stoljeću i miješali se sa starosjedilačkim romanskim žiteljima. No doseljavanje je postalo intenzivno krajem XV. i početkom XVI. stoljeća, nakon turskih pustošenja, kad su mletačke vlasti započele organizirano naseljavanje Hrvata i žitelja romanskoga podrijetla, Ćića, po kojima je masiv Ćićarije dobio i ime. U buzetskoj kotlini mjesni su govori čakavsko-kajkavski – buzetskoga tipa, dok su na Ćićariji prisutni čakavski, čakavsko-kajkavski i štokavsko-čakavski, odnosno štokavski mjesni govori te specifični tzv. istroromunjski, vlaški ili žejanski jezik.

Dijalekt predstavlja prijelaz čakavskoga narječja prema slovenskim dijalektima što mu daje prividne čakavsko-kajkavske dijalektološke osobine. Zbog tih prijelaznih kajkavskih značajki, koje zapravo predstavljaju prijelaznu crtu između čakavskih i slovenskih dijalekata, neki slabije upućeni jezikoslovci mislili su da je on izdvojeni dio kajkavskoga narječja emigrirao s prostora Gorskoga kotara, a neki su ga pogrešno smatrali rubnim slovenskim dijalektom.

Mada je njegova podloga nedvojbeno čakavska i ne može se izdvojiti iz čakavskoga narječja, ipak postoje neke odlike koje ga individualiziraju od ostatka dijalekata čakavskoga narječja, prvenstveno u razvoju suglasnika. Sustav naglasaka odstupa od općečakavskoga jer su npr. izgubljene razlike između kratkih i dugih naglašenih samoglasnika. Izdvaja ga i to što se u ovom dijalektu umjesto *ča* upotrebljava *kaj*. U podjeli čakavskoga narječja na jugoistočne i sjeverozapadne govore, buzetski dijalekt pripada sjeverozapadnima. O buzetskom je dijalektu 2005. objavljena monografija Nataše Vivode *Buzetski govori*.

5. KULTURNA BAŠTINA

Buzet je sjedište kulture i obrazovnih ustanova (škole, muzej, pučko sveučilište). Gradsko tkivo intenzivnije se oblikuje u XVIII. st.; u arhitektonskom oblikovanju prevladava klasicistička struja venecijanskoga baroka, iz istog su stoljeća i barokni vrtovi ispod južnog bedema.

Popis znamenitosti Staroga grada

1. KAPELA SV. VIDA nalazi se na groblju, podno tvrđave. Srednjovjekovnog je podrijetla s reljefom sv. Vida, rimskim špiljama i grbom kapetana Marc' Antonija Erizza iz razdoblja njegova službovanja (početak XVII. st.). Zvonik je iz XV./XVI. st.
2. VELA VRATA podigao je kapetan Giannmaria Contarini 1547. g. Naatici je reljef sv. Jurja, patrona tvrđave.
3. JUŽNI BEDEM zidan je u XVI. st., a obnovio ga je kapetan Andrea Erizzo 1699. g., njegov je grb ugrađen pod vijencem bedema.
4. LAPIDARIJ, prostor gdje se nalaze nadgrobne ploče, grbovi i grlo bunara.
5. ŽUPNI DVOR nalazi se na mjestu fortifikacijskog objekta iz XVI. st. U XVII. st. postao je kuća, palača obitelji Flego.
6. PALAČA BEMBO iz 1728. g. s grbom kapetana Vicenza Bemba.
7. RENESANSNA KULA dio je fortifikacijskog objekta.
8. PORTAL iz 1670. g.
9. PALAČA DE VERTIIS iz 1629. g. s obiteljskim grbom domaćeg istarskog plemića i s natpisom.
10. ŽUPNA CRKVA UZNESENJA MARIJINA jednobrodna je građevina s bočnim kapelama, koju je u XVIII. stoljeću (1779. – 1784.) izgradio F. Dongetti po uzoru na umašku župnu crkvu. Glavni je oltar mramorni, baldahinskoga tipa. Na pjevalištu su orgulje G. Callida iz 1787. (XVIII. st.). Ima bogatu zbirku srebrnoga liturgijskoga posuđa, a u sakristiji je portret svećenika Petra Flega iz XVII. st.
11. ZVONIK ispred crkve iz 19. stoljeća, a na malom je zvonu iz 1514. (XVI. st.) glagoljski natpis.
12. VENECIJANSKO SKLADIŠTE, obnovljeno krajem XVIII. st., s grbovima i natpisnim pločama rašporskih kapetana.

13. ZAVIČAJNI MUZEJ (PALAČA BIGATTO) Grada Buzeta osnovan je 60-ih godina XX. stoljeća, a od 1975. godine priključuje se Narodnom sveučilištu «Augustin Vivoda» čiji je dio i danas. Od svog nastanka zadržao je karakter gradskog ili zavičajnog muzeja, pa se zbirke uglavnom sastoje od građe prikupljene na području Grada Buzeta. Zavičajni muzej grada Buzeta smješten je u palači Bigatto iz 1639. g., u Starom gradu Buzetu, sa stalnim postavima arheološke zbirke s lapidarijem, etnološke zbirke i galerije za povremene likovne izložbe i koncerte. Otvorene su još i izložbe «Antifašistička borba na Bužeštini» i «Kostel Pietrapeloza – O tragovima fresaka iz crkvice sv. Magdalene». Muzej u svom sastavu ima dvoranu za povremene izložbe, obrtničke radionice te knjižnicu i fototeku. Jedan od najzanimljivijih izložbenih primjeraka koji se može vidjeti u muzeju svakako je i Buzetska naušnica. Moguće je posjetiti i neke od sačuvanih obrtničkih radionica koje se nalaze pod okriljem Zavičajnog muzeja Grada Buzeta. Češljarski obrt sadrži stroj na ručni pogon za izradu i glačanje češljeva od rogova istarsko-podolskoga goveda (boškarina), potrebne alate i proizvode. To je jedina češljara takve vrste u Istri. Kovački i kolarski obrt sadrži izvorni alat i proizvode kovačke i kolarske radionice, nalazi se u autentičnom prostoru nekadašnje gradske kovačnice. Stara gradska pekara nalazi se u autentičnoj zgradi s originalnom krušnom peći, gdje se i nekada pekao kruh, te drugi pekarski proizvodi.
14. MALA ŠTERNA obnovljena je u prvoj polovici XVI. st.
15. FONTIK – venecijansko skladište za žito, izgrađen je u prvoj polovici XVI. st., a za društvena zbivanja obnovljen 1900. g.
16. MANIRISTIČKI PORTAL s grofovskim amblemom sagrađen je u prvoj trećini XVII. st.
17. RENESANSNA KUĆA iz sredine je XVI. st.
18. VELA ŠTERNA podignuta je krajem XVIII. stoljeća (1788./1789.) na mjestu starije šterne. Ograda je izvedena u rokoko stilu s grbom kapetana Marc' Antonija Trevisana i natpisom o gradnji. U podnožje natpisa ugrađen je venecijanski reljef lava.
19. CRKVA SV. JURJA na sjevernom bedemu jednobrodna je, s renesansnom preslicom za zvona nad sakristijom. Temeljito je obnovljena u prvoj polovici XVII. st., u unutrašnjosti je ukrašena kvalitetnim štukaturama i slikanim dekoracijama Tiepolova epigona (sljedbenika) (na jednoj je potpisan Matteo Furlanetto). Bogato je opremljena baroknim umjetničkim inventarom, a u podu su grobnice rašporskih kapetana.
20. BAROKNA KUĆA iz 1741. g. s portalom i ogradom
21. MALA VRATA dovršena su krajem XVI. stoljeća.

Popis ostalih znamenitosti Buzeštine

Buzetska naušnica

Buzetska naušnica pronađena je na groblju u Mejici (18 primjeraka) i Sovinjskom brdu (2 primjerka). Vjeruje se kako je ovaj tip naušnice pripadao nošnji ranosrednjovjekovnoga autohtonog i romaniziranog ilirokeltskog stanovništva na području između jadranskih obala i alpskoga pojasa.

Stup srama kod Saleža

Jedini sačuvani stup sramote u obliku ljudske prilike nalazi se kod sela Salež, a domaći ga ljudi još zovu „Berlin“, po berlini, vrsti kočije s četiri sjedala koja je nekada vozila na relaciji Berlin – Pariz, a prema predaji, na takvim su se kolima kažnjenici izvrgavali ruglu. Isklesan je u bijelom kamenu, kakvog nema na području sela, a predstavlja ljudski lik s kapom na glavi, poput turskoga fesa; lijevu ruku drži na prsima, gdje se nekada nalazio pričvršćen lanac za vezivanje kažnjenika. Gotovo nečitak latinski natpis isklesan na prsima kaže:

*ANO1769
IVSTICIAM
DILIGITE
F.F.M.o BZ.o
Ea.O C.G.e*

Ovaj bi natpis mogao značiti: *Pravda ovoj jednoj pokrajini*. Postoji i zgoda u kojoj Mate Grižančić, nastanjen u obližnjoj kući, pripovijeda da su stariji ljudi u selu pričali kako je berlin dovezen u Salež sav okićen cvijećem na kolima koja je vuklo šest najsnažnijih volova, a u povorci je bilo 18 djevojaka odjevenih u bijelo.

Kaštel Petrapilosa

Povijest „Kosmatoga grada“ puna je legendi i usmenih predaja. Kaštel je služio akvilejskim patrijarsima za nadziranje cijele doline rijeke Mirne i središnje Istre u srednjem vijeku i Mlečanima u XV. st. Kaštel Petrapilosa nalazi se 6 km zapadno od Buzeta, nedaleko od ceste koja vodi uz rijeku Mirnu prema Livadama i Motovunu. Srednjovjekovni dvorac smješten je na visokoj hridi koja dominira širim područjem uz rječicu Bračanu. Stoljećima je predstavljao odličan vojno-obrambeni položaj s kojega se kontroliralo svako kretanje poljem ili cestom širom doline. Prvi pisani izvori spominju utvrdu – Ruin, još u X. st. Akvilejski patrijarh preuzeo je zamak 1208. g. i držao ga je u posjedu sve do 1420. g. kada ga je oduzela Venecija. Ime feudalca Vulingiusa de Petrapilose, kao akvilejskog vazala, prvi se put pojavilo u spisu 1210. g. Nakon 1420. g. kaštel Petrapilosa prešao je pod upravu Serenissime. Godine 1440. mletački je dužd Nicoli Gravisiju iz Pirana dodijelio Castrum Petrapillosae u „vječni feud“ koji je sačinjavalo 12 sela na oko 89 km² zemlje. Od tada su se izmijenili brojni nasljednici, a Kaštel je opstao sve do kraja XVIII. st. iako je, prema nekim izvorima, izgorio u drugom desetljeću XVII. st. i poslije nije više bio obnavljan. Crkva sv.

Marije Magdalene, koja se nalazi u sklopu kaštela Petrapilose, ostala je u funkciji sve do 1793. g., iako se život u utvrdi ranije ugasio. U crkvici su nakon početka obnavljanja 1999. g. pronađeni brojni ostatci srednjovjekovnih fresaka koji se danas čuvaju u Zavičajnom muzeju u Buzetu.

Freske u Humu i Roču

Najstarije i najpoznatije freske nalaze se u crkvici sv. Jeronima na humskome groblju, iz druge su polovice XII. st., a predstavljaju vrlo rijedak primjer bizantskoga slikarstva na ovim prostorima. U to vrijeme Hum je pripadao akvilejskom patrijarhu, pa je vjerojatno da su oni bili naručitelji fresaka. Njihov je autor nepoznat. Iz sačuvanih fragmenata može se zaključiti da je u trijumfalnom luku bio prikaz Navještenja, na južnom zidu nalazio se ciklus iz Kristova života, od kojega je sačuvan detalj Pohođenja, dok su na sjevernome zidu sačuvani detalji iz ciklusa Kristove muke: Posljednja večera, Judin poljubac, Raspeće, Skidanje s križa i Polaganje u grob. U donjem dijelu sjevernoga zida vidljiv je fragment koji prikazuje mučeništvo sv. Lovrenca. U oslikane zidove uparan je i poznati glagoljski grafit poznat pod nazivom *Humski grafit*. Upravo iz ove crkvice potječe drveni polikromirani oltarni retabl s trima slikama i oslikanom lunetom poznat kao *Humski triptih*. Iz glagoljskog natpisa na retablu saznajemo da ga je izradio meštar Anton iz Padove (današnje Kašćerge) 1529. g. U romaničkoj crkvici sv. Roka u Roču nalazi se apsida koja je oslikana dvama slojevima fresaka: stariji sloj datira u XIV. st., a mlađi u drugu polovicu XV. st. Stariji sloj s hagiografskim prizorima pripada talijanskom trecentu, a mlađi je sloj rad nepoznatog furlanskog majstora renesansnog usmjerenja i prikazuje Krista u slavi i dvanaest apostola.

6. ZANIMLJIVOSTI

- 1) U Buzetu, u Starom gradu, nedaleko župne crkve Blažene Djevice Marije, rođen je Stjepan Konzul Istranin.
- 2) Najstarija hrvatska limena glazba u Istri osnovana je upravo u Buzetu 1905. g. Tada je osnovano Glazbeno društvo „Sokol“ koje djeluje još i danas.
- 3) Butoniga je najveće umjetno akumulacijsko jezero koje služi za vodoopskrbu.
- 4) Istarska sahara – Piski, laporaste površine (vododerine u flišu), bez raslinja, mogu se vidjeti na obroncima ispod sela Prodani i Krušvari.
- 5) Najveća lipa u ovome dijelu Istre nalazi se u malom selu Slum, sjeverno od Buzeta.
- 6) Zapanjujući pogled na sto sela sjeverne Istre pruža se sa zvonika u Vrhu.
- 7) Minjera (od tal. "miniera" – rudnik) najstarije je nalazište boksita u Europi. U Istri u dolini rijeke Mirne pod Sovinjakom boksit se vadio još prije 400 godina te je o toj rudi 1808. objavljen prvi stručni prikaz, a ta je ruda upotrebljavana za proizvodnju vitriola i alauna.
- 8) Raspadalica je kamp smješten u netaknutoj prirodi, s panoramskim pogledom na brežuljke i doline cijele Istre. Nalazi se na 550 metara nadmorske visine, stoga su

noći osvježavajuće i usred ljeta. Kamp nije opremljen strujom i ograničen je na 30 osoba. Njegovi su zalasci sunca nadaleko poznati, a miris mnogobrojnih ljekovitih biljaka koje ovdje rastu samoniklo, umiruje i vraća u vrijeme kad je čovjek živio s prirodom. Kamp je okupljalište zaljubljenika u prirodu, penjača, speleologa, biciklista, planinara i, posebice, letača. Do samoga kampa nalazi se uzletišta Raspadalica, jedno od najpoznatijih u Hrvatskoj.

- 9) Vinske ceste. U unutrašnjosti Istre, po brežuljcima gdje crvena zemlja postaje siva, bijela, glinasta, dobro uspijevaju čuveni crveni teran i zlatna malvazija. Bužeština ima svoj Eldorado. To je mjesto Vrh koje se nalazi na vrhu brda s kojega se pruža prekrasan vidik. Neki kažu da se sa zvonika u Vrh vidi stotinjak susjednih sela. Vrh je mjesto dobrog i kvalitetnog vina, možda i najboljeg u Istri.
- 10) **Biska** je domaća rakija koja se sprema od domaće komovice, bjele imele i četiri vrste trava. Recept je star otprilike dvije tisuće godina, to je ostatak druidske magije starih Kelta koji su nekada živjeli na ovim prostorima. Bijela imela (*Viscum album*) bila je kulturna biljka starih Kelta. Inače, biska ima ljekovita svojstva, jedan je od najboljih prirodnih lijekova protiv arterioskleroze i za regulaciju krvnog tlaka. Najpoznatija je humska biska.
- 11) Tartuf. Šuma u okolici Buzeta domovina je zakopanog blaga – istarskoga bijelog i crnog tartufa. Tartuf je podzemna gomoljasta gljiva specifična okusa koja se smatra vrhuncem gastronomije. Raste u srcu Istre, u vlažnoj i sivoj zemlji u šumama nedaleko Buzeta kojima protječe rijeka Mirna. To skriveno blago pronalazi se uz pomoć posebno dresiranih pasa. U dolini rijeke Mirne mogu se naći, u svijetu vrlo cijenjeni, bijeli tartufi koji dozrijevaju u ranu jesen te crni kojih se može naći i zimi i ljeti.
- 12) Glagoljica. Glagoljica je najstarije slavensko pismo čiji se nastanak vezuje uz misionarski rad braće Ćirila i Metoda. Njih je bizantski car 863. g. poslao u Moravsku da tamo šire kršćansku vjeru među slavenskim pučanstvom. Tada su Sveta braća odlučila prevesti bogoslužne knjige na staroslavenski jezik koji je bio razumljiv ondašnjem pučanstvu. Kako se riječi tog jezika nisu mogle pisati ni grčkim ni latinskim pismom, Ćiril je izmislio novo pismo – glagoljicu. Smrću Ćirila i Metoda ugasila se i glagoljica u Moravskoj, ali su njihovi učenici prenosili pismo i širili njihove ideje na Zapadu i Jugu. Glagoljica se trajno zadržala jedino kod Hrvata, a najduže se zadržala u Istri i primorskim krajevima Hrvatske, i to ponajviše u liturgijske svrhe. Sve do dvadesetih godina XX. st. u crkvama se čitalo i pjevalo iz crkvenih knjiga pisanih glagoljicom, na staroslavenskom jeziku hrvatske redakcije. Svećenici glagoljaši svojim su djelovanjem snažno obilježili istarsku kulturu i književnost stoljećima. U vrijeme glagoljaštva najrazvijenije su sredine bili gradići poput Roča i Huma. Iako je glagoljica bila crkveno pismo, njome su se ispisivale i oporuke, administrativni dokumenti, javne isprave, ugovori, njome su se služili notari, komunalna uprava itd. Zahvaljujući glagoljskome pismu i glagoljašima do tada neukog hrvatskog puka u ruralnim sredinama barem su djelomično dopirala kulturna, književna i duhovna dostignuća europskoga srednjovjekovlja. Razlikujemo dva tipa glagoljskoga pisma: obla glagoljica (kojom su pisani spomenici do početka XII. st.) i uglata glagoljica (kojom je najviše spomenika napisano od XII. do XV. st.). Od XV. st. sve se više koristio glagoljski kurziv. Uz glagoljska slova vežu se i nazivi slova. Glagoljica nema posebnih znakova za brojeve nego se glagoljska slova ujedno

koriste i kao brojevnne vrijednosti. Kada se slova koriste kao brojevi, tada se ispred i iza slova, odnosno trojke, stavlja točka, a iznad crta (titla). Najznačajniji spomenik koji se vezuje uz glagoljsku azbuku jest *Ročki glagoljski abecedarij* koji se čuva u crkvi sv. Antuna Opata.

7. MANIFESTACIJE U BUZETU I BUZEŠTINI

SUBOTINA PO STARINSKI

Subotina je stara tradicijska pučka fešta (samanj) koja se redovito održavala u Buzetu, u mjesecu rujnu, ovisno o blagdanu Male Gospe 8. rujna. Od 2002. godine ova je manifestacija obogaćena programom «Subotine po starinski» koja se održava u starogradskoj jezgri. Prvi je put u rujnu 2004. g., prve nedjelje nakon blagdana Male Gospe, u manifestaciju «Subotine po starinski» uspješno uveden niz novih sadržaja s ciljem da se oživi starogradska jezgra i revitalizira «samanj» u što izvornijem obliku, kada se može u izuzetnom ambijentu doživjeti i osjetiti zvukove, okuse i mirise, govor i glazbu, dah i duh starine, prohujalih vremena o kojima danas svjedoče tek maglovita sjećanja i poneki stari zapis ili fotografija. Na «Subotini po starinski» dočekat će Vas tržnica s prodajom domaćih proizvoda, kovač novčića od Subotine, notajo (bilježnik), stari obrti, bitega Mariška, krojač, stara gradska pekara, kovačija, stara gradska apoteka, bitega od sega, igre za djecu, bitega ud kafe, bitega ud knjih i đornali, može se sresti i žonglere, ulične svirače, gunjce, harmonikaše, fotografe, đelataja, picaferaja, škovacina, pompjere, glasnika i bubnjara... Prilika je to za povratak stotinjak godina u prošlost.

BUZETSKI KARNEVAL

Povijest Buzetskog karnevala i pusnih običaja Buzeštine seže u daleku prošlost. Buzetski je karneval najmasovnije karnevalsko događanje u sjevernoj Istri. Okuplja desetak velikih maškaranih grupa i oko tisuću sudionika iz cijele Buzeštine, gostujuće grupe iz Ćićarije, okolnih gradova i Slovenije. Početak karnevalskih ludorija obilježava se podizanjem pusne zastave, pusta, primopredajom ključeva Grada te prigodnom maškaranom balinjeradom na središnjem Trgu Fontana u Buzetu. Veliki maškarani mimohod koji okuplja oko tisuću maškaranih sudionika i na desetke alegorijskih kola iz čitave Buzeštine, susjednih gradova, općina te iz Slovenije, održava se na "pusnu nedeju". Prema tradiciji, na Buzeštini se karnevalska događanja zaključuju na Čistu srijedu, kada se upriličuje ceremonijalno suđenje i spaljivanje pusta, vraćanje ključeva Grada svjetovnoj vlasti te spuštanje karnevalske zastave. Grad Buzet je od 2007. godine član udruge Hrvatskih karnevalskih gradova.

DAN HUMA I TRADICIONALNO BIRANJE ŽUPANA

U prošlosti su skoro sva mjesta imala svoga župana. Za župana je mogao biti izabran stariji, iskusniji muškarac kojega je pratio glas dobra gospodara, poštena i ugledna pripadnika općinske i seoske zajednice. Funkcija općinskog i seoskog župana polako se

gasila i s vremenom nestala iz svakodnevnog života. Održala se jedino u Humu kao obnovljeni običaj biranja župana na *leto dan*. Dan najmanjega grada na svijetu – Huma i tradicionalno biranje župana na *leto dan* obilježava se svake godine drugu subotu u lipnju. Toga se dana u gradskoj lođi bira gradski poglavar, tj. župan. Bira ga dvanaest mjesnih sudaca koji su izabrani na više godina. Župan na izbore donosi župansku palicu i podnosi izvješće o protekloj godini, o događajima koji su bili važni za humski komun. Nakon što puk potvrdi sudce, slijedi predlaganje dvojice potencijalnih kandidata za župana. Potom župan uzme *raboš* – glasački štap četvrtasta oblika, na koji će sudci kosirom urezati glasove kandidatima na jednoj ili drugoj strani *raboša*. Onaj kandidat koji dobije više glasova, izabran je za novoga župana. Dosadašnji župan prebroji sve ureze i proglaši svoga nasljednika, koji onda, po staroj užanci, počasti sve uzvanike vinom, sirom i domaćim kruhom. Župan se brine za red i čistoću u gradu, upravlja javnim radovima, rješava nesuglasice i nesporazume među stanovnicima te izriče kazne neposlušnima koji narušavaju red u Humu i okolnim selima.

Z ARMONIKU V ROČ

Harmonika na batuniće, triestina ili, jednostavno, dijatonska harmonika razlog je zašto svake godine, drugu nedjelju u svibnju, Roč posjeti i do deset tisuća ljudi. S ciljem da se ovaj instrument spasi od zaborava, članovi KUD-a «Istarski željezničar» iz Roča odlučili su svake godine organizirati susret svirača na tim glazbalima, pod nazivom «Z armoniku v Roč». Prvi takav susret održan je 1989. godine i na njemu su nastupili svirači iz Hrvatske, Slovenije i Italije. Od drugoga susreta na manifestaciji sudjeluje sve veći broj svirača, a među njima su i svjetski prvaci u sviranju na dijatonskim harmonikama. Hrvatski predstavnici redovito sudjeluju na svjetskim prvenstvima, a odabiru se upravo na susretima «Z armoniku v Roč», gdje osvajaju značajne nagrade i priznanja. Toga dana u Roču mogu se posjetiti izložbe, tržnica domaćih autohtonih proizvoda te se može uživati u bogatoj enogastroponudi.

Buzetski dani

Uspješna tradicija auto-sporta u Buzetu datira još iz pedesetih godina XX. st., kada se skupina entuzijasta prihvatila organizacije motoutrke. Godine 1972. osnovano je Automoto društvo Buzet te je skupina zanesenjaka krajem sedamdesetih godina započela s organizacijom automobilističkih utrka u sklopu „Buzetskih dana“. Prva se utrka vozila 5. rujna 1982. na stazi dugačkoj 4209 metara od Mosta do Svih Svetih i manifestacija se održala do današnjih dana.

IZVORI:

LIT.: M. Zjačić, Statut Buzetske općine, VHARP 1963–64, 8–9 i 1965, 10; Đ. Cvitanović, Renesansna jezgra Buzeta, Buzetski zbornik, 1984, 7–8; D. Frankol, Arhitektura 17. i 18.st. u Buzetu, ibid.; Z. Balog, Klasicistička palača u gradu Buzetu, Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 1984, 8; M. Peršić, Crkvena umjetnost u Buzetu, Buzetski zbornik, 1984, 7–8; K. Horvat-Levaj, Gradovi utvrde sjeveroistočne Hrvatske, ibid., 1988, 12; B. Marušić, Istra i sjevernojadranski prostor u ranom srednjem vijeku, Pula 1995. Preuzeto iz www.hum.hr te iz teksta: Mirjana Pavletić, «Župan Huma – najmanjeg grada na svijetu». Dijelom preuzeto iz: «10. međunarodni susret svirača dijatonskih harmonika «Z armoniku v Roč», 1998.g.; <http://outdoor-mania.hr/hr/accomodation/kamping/raspadalica/>; <http://www.tz-buzet.hr/hr/>